

Корінь Мирослава Володимирівна
Головний спеціаліст відділу освіти
Зборівської міської ради Тернопільської області
Сидор Ірина Петрівна
К.е.н., доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Освіта була і надалі залишається найвищим національним пріоритетом, основою для розвитку особистості, суспільства та держави. Тому створення високоефективної системи якісної освіти – це об'єктивна вимога часу.

Сучасний етап розвитку системи освіти України характеризується її реформуванням, пошуком шляхів приведення змісту у відповідність з особистісними запитами населення, світовими стандартами.

Реформування, яке торкнулося загальної середньої освіти в Україні, включає дві гілки – реформу децентралізації влади та освітню реформу «Нова українська школа». Для сучасного стану системи управління освітою характерний процес децентралізації, тобто передача ряду функцій і повноважень від вищих органів управління нижчим. Отож, метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Йдеться про наділення територіальних громад більшими ресурсами та про мобілізацію їхніх внутрішніх резервів.

У стратегії розвитку Зборівської міської ради пріоритетне місце займає розвиток галузі освіти. Функції місцевих органів виконавчої влади в галузі загальної освіти, (ст. 37 Закону України "Про загальну середню освіту") може виконувати також створений ОТГ власний орган управління освітою. Орган управління створюється відповідно до розробленої дорожньої карти. Таким чином утворився відділ освіти у Зборівській громаді (міській раді).

З утворенням відділу освіти міської ради відбулось наближення влади до проблем освіти, школи;

- управлінські та фінансові повноваження зосереджені в єдиному органі управління – місцевій раді та відділу освіти, який є структурним органом даної ради;

- зникла неузгодженість управлінських повноважень між районною радою, сільськими радами та районною державною адміністрацією;

- основним стало надання якісної освіти та ефективного витрачання коштів;

- більше уваги почали приділяти покращенню матеріально-технічної бази, але одночасно підвищились вимоги до надання освітніх послуг.

Здобуття освіти забезпечують передусім освітні заклади. Саме вони забезпечують широку пропозицію освітніх послуг. Сучасна мережа закладів освіти складається з:

1) 14 закладів дошкільної освіти та навчально-виховних комплексів, в яких виховується 441 дитина дошкільного віку

2) 15 закладів загальної середньої освіти та навчально-виховних комплексів, в яких навчається 1836 учнів у 129 класах і 135 класах-комплектах, із них:

– 6 закладів загальної середньої освіти I-III ступенів (2 НВК) – 1490 учнів, зокрема, опорний навчальний заклад Зборівська ЗОШ I-III ст., де навчається – 607 учнів;

– 7 закладів загальної середньої освіти I-II ступенів (3 НВК) – 328 учнів;

– 2 заклади загальної середньої освіти I ступеня – 18 учнів.

Упродовж 2017-2020 років також суттєво посилено інституційні основи розвитку системи національної освіти. У 2017 році ухвалено Закон України «Про освіту», розпочалась реформа середньої освіти. Першого вересня 2018 року стартувала реформа «Нова українська школа». Вперше було виділено державні кошти (та співфінансування 10% місцевих коштів) на закупівлю сучасних парт, меблів, дидактичних матеріалів та комп'ютерного обладнання для НУШ. Створено та затверджено новий Держстандарт

початкової освіти, згідно якого передбачено розвиток компетентностей, що включає надання знань, навичок, умінь, а також цінностей дитині, на основі яких вона формуватиме своє становлення як особистість і громадянин. 16 січня 2020 року прийнято новий Закон «Про повну середню загальну освіту»

Через дефіцитні бюджети на освіту, нерегулярне надходження бюджетних коштів і непрозорість їх розподілу на обласному і місцевому рівні відбулось зниження якості та ефективності освітніх послуг. Особливу роль повинна відігравати система управління та контролю за діяльністю бюджетних установ щодо ефективності використання фінансових ресурсів держави. Для поліпшення становища, що склалося, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків та поєднання вітчизняного й світового досвіду [3].

2018 рік можна вважати роком реформування галузі освіти. Змінено підходи до фінансування освіти. Запроваджено нову формулу нарахування освітньої субвенції. Формула є одним з ключових повноважень Міністерства освіти і науки України, переданих в рамках децентралізації шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу України, затверджених у грудні 2014 року. Для МОН це доволі нова сфера, оскільки до цього розподіл коштів на освіту на рівні районів було виключно відповідальністю Міністерства фінансів. Саме тому це повноваження вимагає від МОН створення нової спроможності, процедур і механізмів збору даних. До Бюджетного кодексу було внесено зміни щодо принципів, за якими розподіляються кошти цієї субвенції. Якщо раніше формула розподілу базувалася на нормативі фінансового забезпечення, який встановлював Мінфін, кількості учнів у школах, що підпорядковані розпоряднику коштів, типі шкіл і типі населеного пункту, то тепер в основі формули лежатимуть реальні витрати на зарплатню вчителів.

Отже, реформування освіти вже розпочалось та зумовлене необхідністю ефективного використання коштів, подолання негативних явищ, що мають місце в українському суспільстві. Проте, очевидно, що в разі зменшення загального контингенту учнів в Україні, якщо не вживати активних заходів для адаптації

освітніх мереж до таких демографічних змін, існує значний ризик того, що середня наповнюваність шкіл, особливо в сільській місцевості, також знижуватиметься разом з середніми показниками наповнюваності класів [2, с. 91].

У цілому видатки на освіту з місцевих бюджетів зросли на 81,7 млрд. грн. Найбільше видатків на освіту з місцевих бюджетів спрямовано у 2018 та 2019 роках, що передусім пов'язано з впровадженням реформи з децентралізації влади, зокрема передачі повноважень на базовий рівень, та стартом реформи Нової української школи. Проте через недосконалу мережу та формулу розподілу освітньої субвенції відділ освіти не має можливості виплачувати заробітну плату з максимальним показником престижності педагогічної праці – 30%. Буде виплачуватись престижність в середньому 15%.

Зберігаючи мережу шкіл і надаючи захист працевлаштуванню вчителів, Україна уникала конфліктів через закриття шкіл. Ціною таких місцевих рішень, які були прийняті в багатьох селах по всій країні, стало значне зниження ефективності шкільної освіти. Ще одним важливим аспектом є те, що в Україні питання оптимізації шкільних мереж є надзвичайно важким для обговорення, більше ніж в інших країнах, через фінансову кризу.

Теперішній надзвичайно небажаний стан місцевих освітніх мереж в Україні є результатом 25 років змішаних обов'язків і відповідальності в освітній галузі та незадовільного управління галуззю та бюджетом.

Реформування системи шкільної освіти України є нагальною проблемою, яка має комплексний характер. Серед шляхів покращення фінансування можна виділити три:

- 1) удосконалення механізму державного фінансування, збільшення фінансування через збільшення освітньої субвенції;
- 2) збільшення фінансування коштами місцевого бюджету;
- 3) проведення оптимізації мережі.

У дослідженнях Яна Герчинського розглядається два підходи, запроваджені в Україні для вирішення проблеми малокомплектних сільських

шкіл, а саме проект створення так званих “однокомплектних шкіл” (започатковано у 2006 році) та проект створення “опорних шкіл” (започатковано у 2015 році) [1].

Оптимізація мережі закладів освіти, попри її непопулярність, є вимогою часу вона не є самоціллю і тим більше головним результатом реформ в освіті. Це лише один із необхідних кроків на шляху до побудови ефективної системи надання високоякісних освітніх послуг. Проте, для того щоб забезпечити доступність освіти до кожного учня потрібно ефективно організовувати процес перевезення учнів та педагогів.

Удосконалення освітніх мереж не повинно розглядатися як те, чого можна досягти швидко. Сьогодні визначено конкретну стратегію зі створення освітніх округів, опорних шкіл та оптимізації мережі освітніх установ. Оптимізація освітньої мережі, створення опорних шкіл забезпечить підвищення якості освіти, рівний доступ до неї, економічну ефективність функціонування навчальних закладів, урізноманітнення наданих освітніх послуг.

Для досягнення світових стандартів в даній галузі необхідна побудова економічних механізмів, які б забезпечили ефективну систему фінансування. Україна повинна здійснити перехід від переважно бюджетного фінансування освіти до залучення додаткових джерел, таких як комерційний бізнес та банки. Потрібно розширити можливості навчальних закладів залучати додаткові кошти за некомерційних фондів; використання грантової підтримки дослідних проектів та освітніх інновацій; розширення списку платних послуг, що надаються навчальними закладами.

В українському законодавстві слід чітко визначити освітні функції, які покриватимуться за рахунок освітньої субвенції, та види видатків, які повинні фінансуватися з місцевих бюджетів. Для поліпшення становища, що склалося, політику фінансування освіти потрібно формувати відповідно до соціально-економічної доцільності здійснених бюджетних видатків та поєднання вітчизняного й світового досвіду.

Практика державного фінансування освіти не залишається сталою і незмінною, постійно змінювані внутрішні та зовнішні умови функціонування галузі диктують необхідність удосконалення всього фінансового механізму: податкової бази, нормативного визначення обсягів фінансування, системи міжбюджетних відносин. Нагальною є потреба формування прозорого, цільового, стимульовального характеру фінансування бюджетних сфер і освіти, у тому числі з посиленням елементів відповідальності та зменшення впливу суб'єктивних чинників (ручного керівництва) на процес прийняття фінансових рішень у системі освіти.

Список використаних джерел:

1. Герчинський Я. Фінанси освіти в Україні: окремі стратегічні питання. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2017. 152 с.
2. Сидор І. П., Трусова Н. В. Освітня субвенція в контексті регулювання міжбюджетних відносин в Україні. Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій: Монографія / За ред. Л. Гур'янової, В. Цибакової; Братислава – Харків: ВШЕМ – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 188 с. (С. 86-96).
3. Сидор І. П., Мотика С. С. Фінансування галузі освіти в контексті освітньої реформи. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірн. наук. праць*. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 178с.